

κλεψύδρα

ISSN: 2241-0937

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Τεύχος: 16, Τιμή: 5 ευρώ

Δημήτρης Στεφανάκης:

ΑΝΤΙΓΟΝΗ - ΙΟΥΛΙΕΤΑ -
ANNA KAPENINA

Η αυτοκτονία ως
φιλοσοφικό πρόβλημα

Τέσου Μπάιλα:

Η ιδανική αυτοχειρία
στη λογοτεχνία

Πασχάλης Πράντζιος:

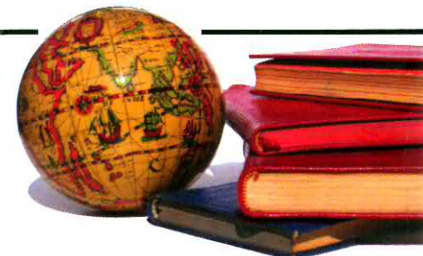
Σαϊξπηρ, Ρακίνας,
Χορτάτσης:
μία ακροβασία στο
μεταίχιμο ζωής
και θανάτου

Κωνσταντίνος Χ.
Λουκόπουλος

Η αυτοχειρολαγνεία
των ηρώων τού
Τζέφρου Ευγενίδη
Ένας “παράξενος
ελκυστής” της
“διαφωράς”

Ανδρέας Μήτσου:

Λίγα λόγια για τις
“Πόλεις το Χειμώνα”

Συνεντεύξεις, Παρουσιάσεις,
Εξομολογήσεις, Ποίηση, Διήγημα

Περιοδικό Κλεψύδρα Εξαμηνιαία έκδοση

Εκδότης: Παπούλιας Εμμ. - Σκύφας Αθ. & Σία Ο.Ε.
Σόλωνος 101, Αθήνα, 106 78
τηλ.: 210 3300500
Fax: 210 3300552
<http://www.enastron.com.gr>

Σύμβουλος Έκδοσης: Δημήτρης Στεφανάκης

Αρχισυντάκτρια: Έφη Ριζά - Σκύφα

Συντακτική ομάδα: Τέσου Μπάιλα
Μανώλης Παπούλιας
Πηνελόπη Πετράκου
Βασίλης Ριζάς
Θανάσης Σκύφας

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση: Βάσω Καουκούλα
Φιλολογική επιμέλεια: Αριστέα Ηλιοπούλου

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση κειμένων του παρόντος έργου,
με τη θερμή παράκληση να αναφέρεται η πηγή και ο συντάκτης.

Συνδρομή εσωτερικού: 10€
Συνδρομή εξωτερικού: 15€

Αποστολή συνεργασιών: Για το τεύχος του Νοεμβρίου μέχρι 20 Σεπτεμβρίου
Για το τεύχος του Μαΐου μέχρι 10 Μαρτίου
Στην ηλεκτρονική διεύθυνση klepsydra_enastron@yahoo.gr

ISSN: 2241-0937

Το θέμα του εξωφύλλου είναι έργο του Λευτέρη Γιακουμάκη, με τίτλο *Hermit*.

Τα σονέτα

Ουίλιαμ Σαίξπηρ,

εκδ. Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Αργινίου
μτφρ.: Γιώργος Μικέλλης

Το σονέτο είναι ένα ποιητικό είδος που γεννήθηκε και αναπτύχθηκε στην Ιταλία από τον 13^ο αιώνα κι ύστερα. Ο Δάντης και ο Πετράρχης έφτασαν το είδος σε τελειότητα. Αποτελείται από δυο τετράστιχες και δυο τρίστιχες στροφές σε ενδεκάσυλλαβους ιαμβικούς στίχους και συνηθέστερη ομοιοκαταληξία την αβαβ, αβαβ, γδγ, εγε. Από την Ιταλία το σονέτο διαδόθηκε στις άλλες χώρες. Στην Ελλάδα, αν και εμφανίστηκε στις βενετοκρατούμενες περιοχές νωρίς, καλλιεργήθηκε κυρίως από τους Κ. Παλαμά, Γ. Γρυπάρη και Λ. Μαβίλη.

Αυτός που γνώρισε το σονέτο στο αγγλικό κοινό ήταν ο ποιητής Sir Thomas Wyatt (1503-1542). Τον ακολούθησε ο Κόμης τού Surrey (1517-1547), ο οποίος όμως διαφοροποίησε κάπως τη μορφή του ιταλικού σονέτου διαμορφώνοντάς το σε τρία τετράστιχα ιαμβικά πεντάμετρα κι ένα ομοιοκατάληκτο δίστιχο. Η ομοιοκαταληξία των τετράστιχων είναι αβαβ, γδγδ, εζεζ, ηη. Έτσι δημιουργήθηκαν δυο τύποι σονέτων, το ιταλικό και το αγγλικό.

Εκείνος όμως που έβαλε τη σφραγίδα στο αγγλικό σονέτο είναι ο μεγάλος δραματουργός Ουίλιαμ Σαίξπηρ, που από το 1592 έως το 1609 έγραψε εκατόν πενήντα τέσσερα σονέτα τα οποία εκδόθηκαν το 1609 από τον Thomas Thorpe. Στα τρία πρώτα τετράστιχα ο ποιητής αναπτύσσει ένα θέμα, ενώ στο τελευταίο δίστιχο εκφράζει συμπεράσματα, διευρύνει το θέμα ή και το ανασκευάζει.

Το βασικό θέμα των σονέτων είναι η αγάπη και οι διάφοροι τρόποι έκφρασής της που πολλές φορές είναι τραυματικοί. Αναπτύσσονται όμως και άλλα θέματα όπως «η σύγκρουση της ιδανικής μορφιάς με την πραγματική, η μικρή διάρκεια της ζωής και της ομορφιάς, οι τρόποι που μπορούν να οδηγήσουν στην αθανασία, ο πόθος και οι παγίδες που αυτός κρύβει» (Μικέλλης, σελ. 12).

Στην Ελλάδα τα σονέτα έχουν μεταφραστεί από τους ακόλουθους έξι σημαντικούς λογοτέχνες.

1. Βασίλης Ρώτας και Βούλα Δαμιανάκου, εκδ. *Ίκαρος* (1978), *Επικαιρότητα* (1990).
2. Στυλιανός Αλεξίου, εκδ. *Στιγμή* (1989).
3. Διονύσης Καψάλης, εκδ. *Άγρα* (1998). Μετέφρασε μόνο 25.
4. Λένα Ζαφειροπούλου, εκδ. *Gutenberg* (2016).
5. Ερρίκος Σοφράς, εκδ. *Αντίποδες* (2018).
6. Γιώργος Μικέλλης, εκδ. *Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Αργινίου* (2018).

Η μετάφραση των σονέτων είναι μια πολύ δύσκολη υπόθεση. Όπως σημειώνει ο πρώτος μεταφραστής Β. Ρώτας (Ρώτας, σελ. 10) «Το έργο αυτό δεν είναι καθόλου εύκολη εργασία για τον μεταφραστή. Το κείμενο της μετάφρασης πρέπει πριν απ' όλα να 'ναι ωραίο καθεαυτό, να 'χει τις χάρες λόγου σωστού, καθαρού, ωραίου. Συνάμα να προβάλλει το νόημα, το ύφος και τις χάρες του κειμένου από τη γλώσσα που 'χει μεταφράσει. Αυτό κατορθώνεται κάπως, όταν ο μεταφραστής είναι ο ίδιος μάστορης και στη γλώσσα τη δικιά του, σ' αυτή που μεταφράζει το ξένο κείμενο. Η απόδοση συνάμα της ουσίας και της μορφής είναι δυσκολότατο εγχείρημα, η γλωσσική διαφορά είναι τέτοια, που δε γίνεται να χωρέσουν τα ίδια νοήματα σε ίδιο αριθμό και λέξεων και συλλαβών, αφού το πλείστον οι αγγλικές λέξεις είναι μονοσύλλαβες κι οι ελληνικές πολυσύλλαβες».

Η τελευταία παρατήρηση του Β. Ρώτα είναι και ο λόγος που ο Γ. Μικέλλης, στη μετάφρασή του των σονέτων, επιλέγει να χρησιμοποιήσει τον δεκαπεντασύλλαβο ιαμβικό ανομοιοκατάληκτο στίχο των δημοτικών μας τραγουδιών «αυξάνοντας τους πόδες του (σαιξπηρικού) στίχου και τις συλλαβές από δέκα σε δεκαπέντε» (Γ. Μικέλλης, σελ. 14), σε αντίθεση με τους άλλους μεταφραστές που

προσπαθούν ο αριθμός των συλλαβών να είναι κοντά στον αριθμό των συλλαβών των πρωτότυπων σονέτων. Η χρήση μάλιστα ομοιοκαταληξίας τούς δυσκολεύει ακόμα περισσότερο στην επιλογή των κατάλληλων λέξεων. Η έξυπνη αυτή επιλογή του Μικέλλη του έδωσε τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί στην ελληνική μετάφραση λέξεις που νοηματικά και υφολογικά είναι πιο κοντά στο πρωτότυπο. Στο ακόλουθο παράδειγμα από το σονέτο 18 είναι φανερό το πλεονέκτημα που δίνει στον μεταφραστή ο ιαμβικός ανομοιοκατάληκτος δεκαπεντασύλλαβος.

Σονέτο 18, W. Shakespeare

Shall I compare thee to a summer's day?
Thou art more lovely and more temperate:
Rough winds do shake the darling buds of May,
And summer's lease hath all too short a day....

Β. Ρώτας

Να σε συγκρίνω με μια ημέρα θερινή,
είσαι πιο ωραία γλυκός και πιο σεμνά ζωηρός.
Τα αβρά του Μάη μπουμπούκια καίει μια ριπή
κι έχει μικρή διορία ο πάγκαλος καιρός.

Δ. Καψάλης

Πώς να σε πω - καλοκαιρινό πρωί;
Έχεις πιο εύκρατη μορφή, πιο ερασμία,
γνωρίζω άνεμος που κι ο Μάης φυλλορροεί
το καλοκαίρι έχουν πάντα προθεσμία.

Γ. Μικέλλης

Με μέρα του Καλοκαιριού εσένα θα συγκρίνω;
Εσύ 'σαι ομορφότερος, πιο μετρημένος είσαι:
σκληροί βοριάδες σείουνε του Μάη τα μπουμπούκια
κι ο χρόνος του Καλοκαιριού όλο και λιγοστεύει.

Η απόδοση στα ελληνικά του Μικέλλη στηρίζεται στην πρώτη έκδοση των σαιξπηρικών σονέτων του 1609, το καθένα από τα οποία είναι φωτοτυπημένο σε σελίδα του βιβλίου με ζυγό αριθμό, ενώ στην αντικριστή σελίδα με μονό αριθμό βρίσκεται η απόδοση του σονέτου στα ελληνικά. Η έκδοση δηλαδή είναι δίγλωσση, κάτι πολύ σημαντικό γιατί έτσι όποιος γνωρίζει αγγλικά εύκολα μπορεί να αξιολογήσει την ποιότητα της μετάφρασης.

Προσωπικά θεωρώ πως η μετάφραση του Μικέλλη, που είναι και η πιο πρόσφατη, είναι ποιοτικά σημαντικότερη από τις προηγούμενες, μια που

ο μεταφραστής έχει όλες εκείνες τις αναγκαίες δεξιότητες, που επισήμανε ο Β. Ρώτας και πιο πάνω αναφέρθηκαν, δηλαδή άριστη γνώση των δυο γλωσσών και την αίσθηση της ποιητικής δημιουργίας. Γι' αυτό και θα ανέμενε κανείς μια εκτενέστερη εισαγωγή, στην οποία θα παρουσιάζονταν όχι μόνο ο βίος του Σαίξπηρ αλλά και τα κλειδιά της ποιητικής του δημιουργίας, για να μπορούμε κι εμείς οι πολλοί, που σπάνια έχουμε επαφή με τον Άγγλο βάρδο, ευκολότερα να ξεκλειδώνουμε τις αρετές των ποιημάτων του.

Η ποιητική απόδοση στα ελληνικά και των εκατόν πενήντα τεσσάρων σονέτων του Σαίξπηρ αποτελεί σπουδαίο επίτευγμα του Γ. Μικέλλη και σημαντική προσφορά σ' εκείνους τους λίγους που έχουν ακόμα μέσα τους τη φλόγα και τον ζήλο να επικοινωνήσουν μέσα από τη μεταφραστική ποιητική δημιουργία με τον μέγιστο Άγγλο ποιητή Ουίλιαμ Σαίξπηρ.

Γιάννης Μπασλής
συγγραφέας, φιλόλογος